

ПРОФЕСІЙНІ І СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ-ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ МЕДИКІВ ТА ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ЇХ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ

І.С. Михалойко, О.Я. Михалойко, І.Я. Михалойко, І.Р. Попадинець

ДВНЗ «Івано-Франківський національний медичний університет», м. Івано-Франківськ, Україна

Ключові слова:
адаптація, студенти-переселенці, педагогічна підтримка.

Буковинський медичний вісник. Т.22, № 2 (86).
С. 159-163.

DOI:
10.24061/2413-0737.
XXII.2.86.2018.50

E-mail: michalojko@i.ua

Мета роботи — оцінити професійні і соціально-психологічні проблеми адаптації студентів-переселенців медиків та визначити основні напрямки їх педагогічної підтримки.

Висновки. На основі опрацьованої нами літератури з'ясовано, що проблеми адаптації студентів-переселенців до умов навчання у вищому навчальному закладі є актуальними й недостатньо вирішеними в умовах сучасної системи освіти в Україні. Узагальнюючи викладене, зазначимо, що формування повноцінного фахівця здійснюється лише за умови його благополуччя, особистісного комфорту, ціннісного ставлення до себе і фаху, який здобувається, позитивного емоційного стану. Тому, проблеми студентської адаптації вимагають удосконалення умов навчання, які повинна забезпечувати педагогічна ланка університету.

Ключевые слова: адаптация, студенты-переселенцы, педагогическая поддержка.

Буковинский медицинский вестник. Т.22, № 2 (86). С. 159-163.

ПРОФЕСИОНАЛЬНІ І СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ-ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ МЕДИКІВ І ОСНОВНІ НАПРАВЛЕННЯ ЇХ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ

І.С. Михалойко, А.Я. Михалойко, І.Я. Михалойко, І.Р. Попадинець

Цель работы — оценить профессиональные и социально-психологические проблемы адаптации студентов-переселенцев медиков и определить основные направления их педагогической поддержки.

Выводы. На основе обработанной нами литературы выяснено, что проблемы адаптации студентов-переселенцев к условиям обучения в высшем учебном заведении актуальны и недостаточно разрешены в условиях современной системы образования в Украине. Обобщая изложенное, отметим, что формирование полноценного специалиста осуществляется только при условии его благополучия, личностного комфорта, ценностного отношения к себе и профессии, который приобретается, положительного эмоционального состояния. Поэтому, проблемы студенческой адаптации требуют усовершенствования условий обучения, которые должны обеспечивать педагогическое звено университета.

Key words: : adaptation, migrant students, pedagogical support.

Bukovinian Medical Herald. V.22, № 2 (86).
P. 159-163.

PROFESSIONAL AND SOCIO-PSYCHOLOGICAL PROBLEMS OF ADAPTATION OF MEDICAL MIGRANT STUDENTS AND BASIC DIRECTIONS OF THEIR PEDAGOGICAL SUPPORT

I.S. Mykhaloiko, O.Ya. Mykhaloiko, I.Ya. Mykhaloiko, I.R. Popadynets

Objective: to assess the professional and socio-psychological problems of the adaptation of medical students and identify the main directions of their pedagogical support.

Conclusions. Based on our literature, we found that the problems of adapting

Проблеми вищої медичної освіти

migrant students to studying conditions in higher educational institutions are relevant and insufficiently solved in the conditions of the modern educational system in Ukraine. Summarizing the above, we note that the formation of a full-fledged specialist is carried out only on condition of their well-being, personal comfort, value attitude to themselves and the specialty acquired, a positive emotional state. Therefore, the problems of student adaptation require the improvement of the conditions of study, which should provide a university pedagogical link.

Вступ. Проблема надання психологічної допомоги біженцям чи їх психологічного супроводу не нова для світу, проте є зовсім новою для вітчизняних фахівців. На сьогодні, в Україні немає навіть сталого терміну, який використовується щодо громадян України, які були вимушені тимчасово виїхати зі своїх домівок в інші області країни [1]. Так, у джерелах літератури і офіційних документах, у повсякденній мові фахівців трапляються різні визначення цієї категорії осіб: тимчасово переселені особи, внутрішньо переміщені особи, переселенці, вимушені мігранти, внутрішні біженці тощо [2].

В умовах соціальної та економічної кризи в Україні поживалася міграція: з'явилося чимало внутрішніх переселенців. Левова частка з них є студентами вищих навчальних закладів. У процесі переміщення студенти зіштовхуються з низкою проблем соціального, економічного та психологічного характеру [3].

Молодь, переважно студентство, змушена повністю змінювати свій звичний спосіб життя, оточення та систему навчання. Переведення до нового ВНЗ у більшості випадків взаємопов'язане зі стресом, страхом перед змінами, новим колективом та новим місцем [4]. Кожен студент-переселенець стикається з низкою проблем, які включають всі сфери людського життя: економічні, соціальні, побутові, організаційні та психологічні, а іноді й правові. На жаль, сьогодні наша держава не надто уважна до більшості з цих проблем, особливо тих, які стосуються соціально-психологічної адаптації такого студента [5]. Нове оточення, нові викладачі, нова програма та спосіб її викладання, інший спосіб життя ускладнюють й без того нелегку ситуацію внутрішньо переміщеної людини. Тому, надзвичайно важливою є допомога обласної та міської адміністрацій, керівництва ВНЗ, педагогічної ланки та, звісно ж, студентського колективу у вирішенні проблем адаптації студента-переселенця до нового університетського середовища.

Мета роботи. Оцінити професійні і соціально-психологічні проблеми адаптації студентів-переселенців медиків та визначити основні напрямки їх педагогічної підтримки.

Основна частина. Встановлено, що студенти-переселенці гостро відчують ряд соціально-економічних проблем: відсутність достатньої кількості місць у студентських гуртожитках; невидача студентських квитків встановленого зразка, що унеможливило ви-

користання права на пільговий проїзд у залізничному та міському транспорті; не виплата поточних стипендій; відсутність стипендій за період, коли студенти перебували у статусі вільних слухачів [6, 7].

Однією з найбільш важливих проблем навчання в сучасному ВНЗ є адаптація внутрішньо переміщеної особи до умов навчання. Процес адаптації надзвичайно динамічний і його успіх залежить від низки об'єктивних і суб'єктивних умов, функціонального стану тощо [8]. Таким чином, вивчення механізмів і закономірностей адаптації студента-переселенця в різноманітних навчальних умовах набуває в даний час важливого значення [9, 10]. Прискорення процесів адаптації студентів-переселенців до нового для них способу життя і діяльності, дослідження психологічних особливостей, а також виявлення психолого-педагогічних умов оптимізації даного процесу — надзвичайно важливі завдання. Від того, як довго відбувається процес адаптації, залежать поточні і майбутні успіхи студентів, процес їхнього професійного становлення [11].

У соціальному розумінні адаптація — це процес (або стан, що досягався як результат цього процесу) фізичних, соціально-економічних чи організаційних змін у специфічно-груповій поведінці, соціальних відносинах і культурі; це підсумок процесу змін соціальних, соціально-психологічних, морально-психологічних, економічних і демографічних відносин між людьми, пристосування до соціального середовища. Іншими словами, адаптація — це засвоєння особистістю соціального досвіду того середовища, до якого вона належить, тобто до нових умов життя і діяльності у ВНЗ [12].

Виділяють дві сторони соціальної адаптації студентів: професійну адаптацію, під якою розуміємо пристосування до характеру, змісту, умов і організації навчального процесу, вироблення навичок самостійності в навчальній і науковій роботі; соціально-психологічну адаптацію — пристосування індивідуума до групи, взаємин у ній, вироблення власного стилю поведінки. На процес адаптації студентів-переселенців до умов навчання у ВНЗ впливає сукупність факторів, серед яких найбільш важливими є: кураторство, самоврядування, професорсько-викладацький склад, психологічна служба [4, 13].

Соціально-психологічний момент адаптації є найтривалішим та найважчим, оскільки він вимагає

Problems of higher medical education

від викладацького складу особливої емпатії, уваги, а іноді навіть і креативності, щоб студент-переселенець легше звикав до нового. Внутрішньо переміщені особи користуються тими ж правами і свободами відповідно до Конституції, законів та міжнародних договорів України, як і інші громадяни України [5]. Проте, незважаючи на забезпечення прав Конституцією, кожен переселенець стикається з безліччю проблем у різних сферах свого життя, адже чіткого механізму дотримання та реалізації їх прав й досі немає в нашій країні [8].

До низки цих проблем додаються безумовно й психологічні та педагогічні, тому що зміна середовища життя накладає свій відбиток на внутрішній стан людини, особливо молоді. Особливу роль у таких ситуаціях відіграє нове оточення та атмосфера в новому колективі як студентському, так і педагогічному [1, 11]. Психологічні проблеми виступають головним стресором для будь-якого студента-переселенця, а системи допомоги та підтримки в нашій країні на даний момент немає. Тому найбільш доцільним та зручним шляхом вирішення цієї проблеми буде використання досвіду іноземних країн, адаптуючи його до наших культурних та соціальних особливостей [3, 13].

Соціально-психологічний мікроклімат є комплексною психологічною характеристикою, що відображує стан взаємовідносин та ступінь задоволеності всіх учасників навчального процесу різноманітними факторами життєдіяльності колективу. Це узагальнююча характеристика всього внутрішнього оточення, яке проявляється в поведінці і міжособистісних стосунках між основними суб'єктами навчального процесу [12]. Основними показниками сприятливого соціально-психологічного мікроклімату виступають характер відносин між студентами, викладачами і студентами, студентами і керівництвом ВНЗ. У сучасному світі надзвичайно велика роль приділяється саме внутрішній атмосфері будь-якого колективу, яка має значний вплив на процес та результат роботи. Тому, соціальні та психологічні служби, громадські організації й об'єднання все більше практикують проведення тематичних психологічних лекцій, зустрічей, тренінгів, круглих столів, вебінарів та соціальних проєктів, які мають на меті подолання внутрішніх комплексів, дискомфорту, нерішучості, розгубленості та відчуженості. Забезпечення особистісно-зорієнтованого навчання в нашій країні загалом є найбільш недосконалою ланкою цієї роботи [6, 8].

Спілкування викладача в педагогічному процесі повинно збудити активність самого студента, мотивувати його і допомогти йому набути позитивного досвіду організації діяльності і стосунків. Цьому сприяє створення атмосфери за допомогою процесу взаємодії стилів. Що стосується конкретних ситуацій, то тут головне забезпечити свободу вибору студентів. Студенти відчують себе вільними тоді, коли самостійно приймають ті чи інші рішення [5, 10].

І будь-яка сфера їхнього життя, включаючи і навчально-виховний процес, має ґрунтуватися на усвідомленому і вільному виборі студентів — тоді освітня діяльність буде сприйматися ними як сенс власного життя. Кристалізація думки студентів щодо того чи іншого аспекту свого життя у ВНЗ, практично неможлива без тактовного впливу викладача [8]. Подібний вплив вимагає хороших знань психології, гуманоцентричної системи цінностей самого педагога і в цілому у своєму практичному втіленні набагато важчий, ніж просто заборони в поведінці чи примус студентів до навчання, проте його ефективність незрівнянно вища. Студенти вкрай негативно сприймають зовнішній примус до будь-чого. Змістом обмежень життя студентів у ВНЗах мають бути норми дорослого життя, адже за самим своїм сенсом життя студентів орієнтоване на перетворення у доросле життя [9].

Встановлення дружніх, доброзичливих та продуктивних стосунків з оточуючими студентами та викладачами — найважливіша й найскладніша ланка у процесі адаптації студента-переселенця до університетського середовища, тому що соціальний світ студентів формується в результаті соціальних взаємодій один з одним і з викладачами. При цьому вирішальний вплив на студентів надає символічне оточення, бо воно сприяє формуванню їх свідомості і людського "Я" [3, 7]. З позицій символічного інтеракціонізму, взаємодія між викладачем і студентом розглядається як безперервний діалог, у процесі якого вони спостерігають, осмислюють наміри один одного і реагують на них. Для створення стійкої і комфортної взаємодії і викладачам, і студентам доводиться докладати чимало зусиль. Суб'єкт-суб'єктна взаємодія повинна мати місце в сучасній системі освіти, більше того, вона має займати передову позицію [11].

Студенти-переселенці відзначають, що саме особистісно-зорієнтоване навчання та постійна робота університетської команди полегшують процес їх інтеграції до нового середовища, вирішення проблем, з якими вони стикаються сьогодні [8].

Виявлення та облік факторів розвитку особистості студента мають сприяти зростанню ефективності процесу становлення особистості на етапі професійної освіти, дозволяти йому інтегруватися в різні професійні, соціальні та етнічні співтовариства з перших днів навчання у ВНЗ, гарантувати успішність подальшого особистісного та професійного зростання. На початковому етапі підготовки студентів відбувається процес їх адаптації до умов навчального закладу, освоєння нових форм діяльності, спілкування, дозвілля, порівняння власних очікувань із реальністю [4, 9].

Серед напрямів педагогічної підтримки, спрямованих на вирішення проблеми адаптації студентської молоді, можна виділити: формування позитивної мотивації студентів до змісту професійно-педагогічної підготовки; методично обґрунтована організація навчально-виховного процесу у вищому навчальному

Проблеми вищої медичної освіти

закладі; організація позаурочної діяльності студентів з метою оптимізації їх міжособистісного спілкування, створення умов для виявлення їх здібностей, обдарованості, індивідуального самовираження, самоутвердження, активного залучення до громадського життя групи та факультету; активізація роботи викладачів та кураторів груп у напрямку виявлення та подолання труднощів адаптації; формування ціннісного ставлення у викладачів вищого навчального закладу до особистості студента, врахування індивідуальних характеристик та надання допомоги студентам у виборі їх індивідуальної програми [7, 8].

З метою реалізації основних напрямів навчально-виховної діяльності, пропонуються використовувати наступні форми роботи куратора зі студентами в період адаптаційної кризи: зустрічі з відомими людьми; тематичні тижні, предметні олімпіади, збори відділень; читачкі конференції; відвідування спектаклів, концертів, музеїв, виставок; конкурси, інтелектуальні ігри; колективні творчі справи; проекти; відвідування гуртожитку з метою дослідження побутових умов; контролю дотримання студентами правил внутрішнього порядку, проведення індивідуальної виховної роботи і координації виховних впливів кураторами, представниками Студентського самоврядування та ін; соціально-психологічна робота [1].

Головною метою роботи куратора є: створення умов для формування групової згуртованості; забезпечення в студентській групі атмосфери психологічної підтримки всіх її членів; розвиток навичок адаптивної поведінки [12].

Висновки

На основі опрацьованої нами літератури з'ясовано, що проблеми адаптації студентів-переселенців до умов навчання у вищому навчальному закладі є актуальними й недостатньо вирішеними в умовах сучасної системи освіти в Україні. Узагальнюючи викладене, зазначимо, що формування повноцінного фахівця здійснюється лише за умови його благополуччя, особистісного комфорту, ціннісного ставлення до себе і фаху, який здобувається, позитивного емоційного стану. Тому, проблеми студентської адаптації вимагають удосконалення умов навчання, які повинні забезпечувати педагогічна ланка університету.

Список літератури

1. Бочкор НП, Дубровська ЄВ, Залеська ОВ. Соціально-педагогічна та психологічна робота з дітьми у конфліктний та постконфліктний період: метод. рек. Київ: МЖПЦ «Ла Страда-Україна»; 2014. 84 с.
2. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» [Інтернет]. Київ: Веховна Рада України; 2014. Доступно: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T141706.html
3. Донских ТП. Социально-психологическая адаптация студента-мигранта в новых социокультурных условиях. Вестник Оренбургского гос. пед. ун-та. 2010;12(118):167-72.
4. Кісарчук ЗГ, редактор. Психологічна допомога постраждалим внаслідок кризових травматичних подій: метод. посіб. Київ: ТОВ «Видавництво «Логос»; 2014. 207 с.
5. Ступак О. Роль студентського самоврядування в управлінні вищим навчальним закладом. Витоки педагогічної майстерності. 2014;14: 267-73.
6. Бех ІД. Виховання особистості: підручник. Київ: Либідь. 2008. 418 с.
7. Дуб В. Психолого-педагогічний супровід студентів — переселенців. Молодь і ринок. 2016;5:68-70.
8. Кращенко ЮП. Зміст та форми педагогічного супроводу адаптації студентів-переселенців до університетського життя. Витоки педагогічної майстерності. 2016;18:165-8.
9. Труханов ГФ, Романюк СМ, Клименко АІ, Цибін ОС. Права та гарантії студента: збір. норм.-правов. докум. Київ: Четверта хвиля; 2005. 380 с.
10. Тарабрина НВ, Агарков ВА, Быховец ЮВ. Практическое руководство по психологии посттравматического стресса. Ч. 1. Теория и методы. Москва: Изд-во «Когито-Центр»; 2007. 208 с.
11. Кращенко ЮП. Умови адаптації внутрішньо переміщених осіб до університетського середовища засобами студентського самоврядування. Витоки педагогічної майстерності. 2016;17:89-95.
12. Кісарчук ЗГ. Кататимно-імагінативна психотерапія. Основи психотерапії: навч. посіб. Полтава, 2013. 96 с.
13. Мирончук НМ. Особливості адаптації студентів вищих навчальних закладів до змінених умов життєдіяльності. Нові технології навчання: наук.-метод. зб. ін-т інновац. технол. і змісту освіти МОН України. Київ, 2013. 82 с.

References

1. Bochkor NP, Dubrovs'ka YeV, Zales'ka OV. Sotsialno-pedahohichna ta psykholohichna robota z ditmy u konfliktnyi ta postkonfliktnyi period [Socio-pedagogical and psychological work with children in the conflict and post-conflict period]: metod. rek. Kyiv: MZhPTS «La Strada-Ukraina»; 2014. 84 s.
2. Zakon Ukrainy «Pro zabezpechennia prav i svobod vnutrishno peremishchenykh osib» [«On ensuring the rights and freedoms of internally displaced persons»] [Internet]. Kyiv: Vekhovna Rada Ukainy; 2014. Dostupno: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T141706.html
3. Donskikh TP. Sotsyal'no-psykholohycheskaia adaptatsiia studenta-myhranta v novykh sotsyokul'turnykh uslovyakh [Socio-psychological adaptation of a migrant student in new socio-cultural conditions]. Vestnik Orenburgskogo gos. ped. un-ta. 2010;12(118):167-72.
4. Kisarchuk ZGh, redaktor. Psykholohichna dopomoha postrazhdalym vnaslidok kryzovykh travmatychnykh podii [Psychological assistance to the victims as a result of crisis traumatic events]: metod. posib. Kyiv: TOV «Vydavnytstvo «Lohos»; 2014. 207 s.
5. Stupak O. Rol studentskoho samovriaduvannia v upravlinni vshchym navchalnym zakladom [The role of student self-government in the management of higher education]. Vytoky pedahohichnoi maisternosti. 2014;14:267-73.
6. Bekh ID. Vykhovannia osobystosti [Education of personality]: pidruchnyk Kyiv.: Lybid. 2008. 418 s.
7. Dub V. Psykholoho-pedahohichnyi suprovod studentiv pere-selentsiv [Psychological and pedagogical support for immigrant students]. Molod' i ryнок. 2016;5:68-70.
8. Kraschenko Yu P. Zmist ta formy pedahohichnoho suprovodu adaptatsii studentiv-pereselentsiv do universytets'koho zhyttia [Contents and forms of pedagogical support for the adaptation of migrant students to university life]. Vytoky pedahohichnoi maisternosti. 2016;18:165-8.
9. Trukhanov HF, Romaniuk SM, Klymenko AI, Tsybin OS. Pra-va ta harantii studenta [Student's rights and guarantees]: zbir. norm.-pravov. dokum. Kyiv: Chetverta khvyliia; 2005. 380 s.
10. Tarabrina NV, Agarkov VA, Bykhovets Yu V. Praktycheskoe rukovodstvo po psykholohyy posttravmatycheskoho stressa

Problems of higher medical education

- [Practical guidance on the psychology of post-traumatic stress]. Ch.1. Teoriya i metody. Moskva: Izd-vo «Kogito-Tsentr»; 2007. 208 s.
11. Kraschenko Yu P. Umovy adaptatsii vnutrishno peremishchenykh osib do universytetskoho seredovishcha zasobamy studentskoho samovriaduvannia [Conditions of adaptation of internally displaced persons to the university environment by student self-government]. Vytoky pedahohichnoi maisternosti. 2016;17:89-95.
 12. Kisarchuk ZGh. Katatymno-imahinatyvna psykhoterapiia. Osnovy psykhoterapii [Catamino-Imaginary Psychotherapy. Basics of Psychotherapy]: navch. posib. Poltava, 2013. 96 s.
 13. Myronchuk NM. Osoblyvosti adaptatsii studentiv vyshchykh navchalnykh zakladiv do zminenykh umov zhyttiedialnosti [Features of adaptation students of higher establishments to change conditions of life]: nauk.-metod. zb. in-t innovats. tekhnol. i zmistu osvity MON Ukrainy. Kyiv, 2013. 82 s.

Відомості про авторів:

Михалойко І. С. — к.мед.н., асистент кафедри внутрішньої медицини № 1, клінічної імунології та алергології, м. Івано-Франківськ, Україна.

Михалойко О. Я. — к.мед.н., в.о. доцента кафедри неврології ІФНМУ, м. Івано-Франківськ, Україна.

Михалойко І. Я. — к.мед.н., асистент кафедри хірургії стоматологічного факультету ІФНМУ,

м. Івано-Франківськ, Україна.

Попадинець І. Р. — к.мед.н., асистент кафедри внутрішньої медицини № 1, клінічної імунології та алергології, м. Івано-Франківськ, Україна.

Сведения об авторах:

Михалойко И. С. — к.мед.н., ассистент кафедры внутренней медицины № 1, клинической иммунологии и алергологии ИФНМУ, г. Ивано-Франковск, Украина.

Михалойко О. Я. — к.мед.н., и.о. доцента кафедры неврологии ИФНМУ, г. Ивано-Франковск, Украина.

Михалойко И. Я. — к.мед.н., ассистент кафедры хирургии стоматологического факультета ИФНМУ,

г. Ивано-Франковск, Украина.

Попадинец И. Р. — к.мед.н., ассистент кафедры внутренней медицины № 1, клинической иммунологии и алергологии ИФНМУ, г. Ивано-Франковск, Украина.

Information about the authors:

Mykhaloiko I. S. — Ph.D., Assistant of the Department of Internal Medicine № 1, Clinical Immunology and Allergology IFNEMU, Ivano-Frankivsk, Ukraine.

Mykhaloiko O. Ya. — Ph.D., associate professor of the Department of Neurology, IFNEMU, Ivano-Frankivsk, Ukraine.

Mykhaloiko I. Ya. — Ph.D., Assistant of the Department of Surgery Faculty of Dentistry, IFNEMU,

Ivano-Frankivsk, Ukraine.

Popadynets I. R. — Ph.D., Assistant of the Department of Internal Medicine № 1, Clinical Immunology and Allergology IFNEMU, Ivano-Frankivsk, Ukraine.

Надійшла до редакції 19.03.2018

Рецензент — проф. Борисюк А.С.

© І.С. Михалойко, О.Я. Михалойко, І.Я. Михалойко, І.Р. Попадинець, 2018